

Український незалежний центр політичних досліджень
Інформаційно-дослідний центр «Інтеграція та розвиток»

За заг. ред. Ю. Тищенко, О. Смірнова

«Анексована» освіта В ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНОМУ КРИМУ

Моніторинговий звіт

Київ - 2015

УДК 37.018(477.75)»2014»=161.2=111

ББК 74.200.6(4Укр-4Крм)

А66

Цей моніторинговий звіт здійснено в рамках проекту «Демократизація, права людини і розвиток громадянського суспільства», який виконується Програмою розвитку ООН в Україні та фінансується Міністерством закордонних справ Данії протягом 2013-2016 рр.

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов'язково відображають погляди Міністерства закордонних справ Данії, Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй чи інших агенцій ООН.

Звіт випускається українською та англійською мовами в друкованому й електронному варіантах. Електронну версію звіту представлено на сайті УНЦПД за адресою <http://www.ucirp.org.ua>. У друкованому вигляді видання розповсюджується безкоштовно. УНЦПД дозволяє поширювати тексти з посиланням на джерело.

Україна

А66 «Анексована» освіта в тимчасово окупованому Криму. Моніторинговий звіт / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. : За заг. ред. Ю. Тищенко, О. Смірнова. — К.: Агентство «Україна», 2015. — 40 с. — Книга-«перекрутка».

ISBN 978-966-137-034-9

Звіт містить узагальнений опис ситуації, що склалася в Криму після анексії півострова, у сфері освіти українською та кримськотатарською мовою, представлено огляд змісту гуманітарних дисциплін, проаналізовано можливість вступу випускників кримських шкіл до українських освітніх закладів. Зібрано статистичні та фактичні дані, документальні матеріали стосовно трансформації освіти в Криму за останній рік, дотримання освітніх прав українців, кримських татар.

Звіт буде корисним для представників влади, громадських активістів, широкого кола осіб, які цікавляться питаннями освіти.

Літературний редактор **Олена Решетова**

Дизайн обкладинки і макет публікації **Андрія Доридора**

Оригінал-макет виготовлено на обладнанні

Українського незалежного центру політичних досліджень (УНЦПД, www.ucirp.org.ua)

Україна, 01001, м. Київ, вул. Софіївська, 18, оф. 2

Тел.: (+38-044) 599-4251, 592-9823

Підписано до друку 03.03.2015 р. Формат 70x100/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Гарнітура Newton. Ум. друк. арк. 2,3. Фіз. друк. арк. 2,5. Тираж 200 прим.

Віддруковано у друкарні ТОВ «Агентство «Україна». Замовлення № 5/3.

01054, м. Київ, вул. Гончара, 55

(Свідоцтво про реєстрацію серії ДК № 265 від 30.11.2000 р.)

УДК 37.018(477.75)»2014»=161.2=111

ББК 74.200.6(4Укр-4Крм)

ISBN 978-966-137-034-9

© УНЦПД, 2015

Зміст

Вступ	4
1. Проблеми здобуття освіти українською мовою в Криму: початок нового навчального року 2014-2015	10
2. Трансформації у викладанні історії в школах Криму після анексії (2014-2015 навчальний рік) ...	12
3. Вступ до вузів для школярів Криму.....	15
4. Стан освіти кримськотатарською мовою в Криму у 2014-2015 роках	18
5. Ситуація в освітній сфері стосовно забезпечення права доступу на навчання або вивчення рідної (української) мови	22
6. Про особливості виховної роботи в освітньому середовищі Республіки Крим.....	26
7. Перехід з 12-бальної до 5-бальної системи оцінювання знань учнів у Республіці Крим	30
8. Ситуація в освітній сфері щодо навчання українською мовою та окремі аспекти виховної роботи в Криму	32
Додатки.....	35

Вступ

Система середньої освіти в окупованому та анексованому з боку РФ Криму зазнала непересічних трансформацій за 9 місяців 2014-2015 років, зокрема в забезпеченні освіти українською мовою, змінах навчальних програм, оцінюванні системи знань. Детальну оцінку відповідним змінам дає моніторинг ситуації у сфері освіти в Криму. Цей матеріал зібрано та представлено в рамках проекту «Дотримання прав меншин в освітньому середовищі Криму: моніторинг, інформування та реагування».

Протягом 6 місяців у рамках проекту на основі публічних джерел та даних моніторингових досліджень було проведено моніторинг ситуації, що складається в окупованому Криму в освітній сфері, щодо:

- змін в освіті українською і кримськотатарською мовами;
- кардинальної зміни змісту гуманітарних дисциплін;
- перегляду можливостей вступу випускників кримських шкіл до українських освітніх закладів;
- системи оцінювання знань (перехід на 5-бальну систему);
- особливостей позашкільного виховання (контекст протидії екстремізму та тероризму).

У результаті моніторингу зібрано статистичні та фактичні дані, документальні матеріали стосовно трансформацій освіти в Криму після анексії, прав українців та кримських татар.

На основі отриманої первинної інформації підготовлено 8 звітів з узагальненим описом ситуації в різних освітніх сферах. У цілому внаслідок трансформації кримської системи освіти зменшилися можливості для навчання кримськотатарською мовою, було закрито школи з українською мовою навчання, змінено систему викладання гуманітарних дисциплін, у процесі навчання використовуються нові підручники.

На підставі отриманих даних моніторингу можна зробити певні висновки.

I. ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА

1. Перед освітньою системою Криму було поставлено завдання перейти на російські стандарти фактично протягом кількох місяців – з березня до серпня 2014 року. Так, з 1 вересня 2014 року відповідно до Закону РФ «Про особливості правового регулювання відносин у сфері освіти у зв'язку із прийняттям до Російської Федерації Республіки Крим і утворенням у складі Російської Федерації нових суб'єктів – Республіки Крим і міста федерального значення

Севастополь та про внесення змін до Федерального закону «Про освіту в Російській Федерації» від 5 травня 2014 року № 84-ФЗ школи Криму фактично перейшли на стандарти системи освіти РФ.

На офіційному рівні цей перехід не розглядається як проблема, оскільки дуже важливим моментом є демонстрація легкості, логічності й природності «повернення Криму» на всіх рівнях державної діяльності. Слід констатувати, що підручники і посібники, видані за українськими стандартами, якими в попередні роки забезпечувався навчальний процес, вилучені з використання і залишаються на складах або в підвалах шкіл. Частина підручників була вивезена до навчальних закладів Донецької і Луганської областей.

2. Постановою № 651 самопроголошеної Ради Міністрів Республіки Крим 30 грудня 2014 року затверджено Державну Програму розвитку освіти і науки в Республіці Крим на 2015–2017 роки. У жодному розділі цієї Програми не йдеться про забезпечення доступу до навчання рідною мовою або хоча б про реалізацію права вивчення рідної мови. Сьогодні, на відміну від попередніх років, не ведеться статистики та не дається характеристики освітніх закладів, які нині діють, з точки зору мови навчання.
3. Відбулися істотні трансформації у структурі навчальних планів і предметів, особливо в гуманітарній сфері. З переліку гуманітарних предметів у навчальних закладах зникли історія України, українська література. Найбільший інтерес становить викладання історії як основної форми трансляції ідеології для нового покоління. Викладання гуманітарних дисциплін (зокрема, історії та суспільствознавства) в Україні та РФ фундаментально відрізняється як за програмно-плановим, так і за ідеологічним критерієм. І в українській, і в російській системах освіти вивчення історії починається з 5 класу, але за кардинально відмінними програмами. Різниця між ними фактично становить один навчальний рік, що спричинило істотні труднощі як для викладачів, так і для учнів. Окремо треба вказати на посилення ідеологічної складової в історичній освіті. Методи викладання історії стають дієвим механізмом усунення навичок критичного мислення при роботі з історичним матеріалом, зумовлюють руйнацію світогляду учнів, які вчилися в українській освітній системі, нав'язують одну домінуючу точку зору, особливо стосовно історії рідного краю, Криму. Так, у програмі курсу історії вивчення історії України взагалі не передбачено.
4. Одним із важливих показників різниці підходів, який впливає на реалізацію права на якісну конкурентну освіту, є повернення до 5-бальної системи, що можна оцінити як однозначний «крок назад» у процесі історичного розвитку освітньої системи. Перехід від

12-бальної до 5-бальної системи не лише обмежує варіативність оцінювання знань учня, що безперечно важко сприймається як учнями, так і вчителями, а й зменшує перелік місць здобуття подальшої вищої освіти для кримських абітурієнтів.

5. Проблемним залишається для кримських випускників шкіл питання вступу до вищих навчальних закладів як у Росії, так і в Україні, оскільки зміни, що сталися, обмежують їхнє право на здобуття якісної освіти. З одного боку, планувалося, що рік навчання за російськими освітніми програмами підготує кримських школярів до складання ЄДІ. Але освітні програми РФ і України дуже відрізняються між собою і за один навчальний рік непросто усунути цю різницю. Було прийнято рішення зберегти можливість прийому тих, хто навчався в Криму, до вузів Криму і до вузів на території інших суб'єктів РФ за спрощеною схемою, тобто без обов'язкового складання ЄДІ. Але абітурієнти кримських вузів можуть стикнутися з проблемою невизнання дипломів новостворених або реформованих кримських вузів у світі. Сьогодні Міносвіти України робить певні кроки для забезпечення доступу до проходження ЗНО та вступу абітурієнтів із Криму до вузів України.
6. Одним з актуальних аспектів, на які вказували вчителі при обговоренні змін, є жорсткі й надмірно бюрократичні процедури атестації, від якої залежить розмір заробітної плати. Йдеться про збирання папки портфоліо викладача, до якої включається величезний пакет документів, які мають свідчити про його залучення до різних видів роботи. Обов'язково необхідно брати участь у вебінарах, створити свій сайт, викладати свої уроки в інтернеті, вести позаурочну роботу. Це все регулюється окремими положеннями, в яких по кожній діяльності прописані бали.

II. СФЕРА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ВИВЧЕННЯ ТА НАВЧАННЯ РІДНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Під час літніх канікул 2014 року повністю змінилася структура освітніх закладів, відбулося істотне скорочення шкіл і класів з рідною мовою навчання, закрито напрям підготовки фахівців на рівні вищої школи в Таврійському національному університеті ім. В.І. Вернадського. Кількість навчальних годин, запланована на вивчення української мови, вдвічі менша, ніж аналогічний показник для російської. Так, на українську мову та літературу відводиться 15 годин, а на російську мову та літературу – 28 годин. Показово, що іноземна мова також вивчається 15 годин на тиждень. За цим критерієм рідна мова фактично прирівняна до іноземної.

Про порушення мовних та освітніх прав української меншини красномовно свідчить ситуація, яка склалася у 2014 році в системі освіти. Так, із 7 шкіл, в яких освіта велася українською мовою, в Криму залишилася

одна така школа у м. Ялті. Освіту українською мовою здобувають загалом 1990 учнів, що становить 1,2% від загальної кількості учнів (184 869 дітей, з них 4895 вчать кримськотатарською мовою, 1990 — українською, решта 177 984 учнів у 576 кримських школах здобувають освіту російською мовою). До моменту анексії 8,2% учнів у середніх навчальних закладах навчалися українською мовою.

У вересні 2014 року в Таврійському національному університеті ім. В.І. Вернадського в Сімферополі ліквідували факультет української філології; більшість викладачів факультету скоротили.

Серед наслідків такої ситуації — різке скорочення вчителів української мови і літератури та їх вимушене перенавчання у вчителів російської мови і літератури. На підставі наказу Міносвіти Республіки Крим № 132 від 29 серпня 2014 року 276 вчителів української мови і літератури були направлені і зараховані для проходження професійного перенавчання за напрямом «Філологія. Російська мова і література» строком на 10 місяців (наказ КРІППО № 8 від 1 вересня 2014 року «Про зарахування»).

З лютого 2014 року в суспільстві зусиллями представників кримської влади була створена атмосфера нетерпимості до всього українського, будь-яких проявів «українськості» (української ідентичності), що впливало і на вибір мови навчання учнями. За інформацією батьків, більшість їх відчувала себе в небезпеці, тому із відповідними заявами не зверталися до освітніх закладів. Також є повідомлення про те, що здійснювалася спеціальна робота на рівні громад директорами навчальних закладів, які не радили батькам звертатися із такими заявами, мотивуючи це тим, що вивчення української мови — це марнування часу, і знання української не підвищить, а навпаки, знизить можливості для продовження навчання у вузах. Зазначений процес супроводжується протистоянням батьків та шкільних вчителів, але вирішується тільки за допомогою адміністративного тиску на педагогічні колективи і керівників навчальних закладів, а також шляхом залякування батьків через батьківські комітети або індивідуальні бесіди, які супроводжуються навіть погрозами застосування фізичної сили. Тиск на батьків проводиться з метою зменшення кількості заяв щодо навчання рідною мовою.

З перших днів окупації півострова викладачі української мови і літератури на рівні загальноосвітніх шкіл були піддані цькуванню з поширенням брудних чуток, що врешті-решт змушувало їх звільнитися з робочих місць і залишити Крим або шукати іншу роботу не за своєю спеціальністю. Такий самий тиск відчули на собі й ті діти, які здобували знання українською мовою. Майже 80% були змушені виїхати за межі Криму та поступати до навчальних закладів в інших регіонах України.

Усі дії відбуваються всупереч навіть проголошеним «владою окупованого Криму» принципам так званої Конституції Республіки Крим:

«державними мовами Республіки Крим є російська, українська і кримськотатарська» (пункт 1 статті 10); «у Республіці Крим визнається принцип різноманіття культур, забезпечуються їх рівноправний розвиток і взаємозбагачення» (пункт 3 статті 1); «у Республіці Крим створюються і забезпечуються рівні умови для збереження та розвитку культур всіх народів, що проживають у ній» (пункт 4 статті 37). Також у Конституції Республіки Крим сказано про вільний вибір мови спілкування, виховання, навчання і творчості: «Кожен має право на користування рідною мовою, на вільний вибір мови спілкування, виховання, навчання і творчості» (пункт 2 статті 19)

ІІІ. СФЕРА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ВИВЧЕННЯ ТА НАВЧАННЯ РІДНОЮ МОВОЮ (КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЮ)

Розвиток системи освіти кримськотатарською мовою завжди належав до проблемних питань у Криму для кримських татар. Після анексії півострова ці проблеми загострилися. Скорочено кількість годин, що виділяються на вивчення кримськотатарської мови та літератури. Директори шкіл обрали варіанти навчальних планів без урахування годин на вивчення рідної мови. Крім того, також проводилася робота з батьками з метою зменшення кількості заяв щодо навчання рідною мовою.

Втім, з початку навчального року було скориговано політику щодо вивчення кримськотатарської мови і літератури. Для обговорення громадськості було запропоновано **Державну програму «Збереження, вивчення і розвиток мов вірменського, болгарського, грецького, кримськотатарського і німецького народів на 2015-2020 роки»**. Серед завдань програми – «нормативно-правове і організаційне забезпечення умов для отримання без дискримінації якісної освіти рідними мовами; розширення можливостей для задоволення потреб кожної людини у вивченні рідної мови». Позитивно можна оцінити поставлене завдання «реалізації конституційного права на загальнодоступне і безкоштовне отримання дошкільної, початкової середньої, основної загальної освіти кримськотатарською мовою».

Водночас кількість навчальних закладів та учнів, які мають доступ до навчання або вивчення рідної кримськотатарської мови, залишається приблизно на рівні минулого навчального року, але кількість навчальних годин значно скорочується. Згідно з Примірним навчальним планом для загальноосвітніх організацій Республіки Крим з навчанням рідною (неросійською) мовою (українською, кримськотатарською) у 4-му класі кількість годин викладання рідної мови та російської однакова, але вже в 5-му кількість годин викладання російської мови та літератури удвічі перевищує кількість годин викладання рідної кримськотатарської мови. В старших класах загальноосвітніх шкіл викладання рідною мовою не ведеться. Різниця систем освіти також демонструє можливе загострення проблем у сфері освіти кримськотатарською мовою.

Також слід зазначити, що за такої самої кількості навчальних закладів і класів зменшилося число дітей, які в них навчаються. Всього в цьому навчальному році 4975 учнів (331 клас) здобувають освіту кримськотатарською мовою (1-9 класи), у 2013-2014 навчальному році таких було 5551 (на 576 учнів більше).

Також треба враховувати, що показник доступу кримськотатарських дітей до навчання або вивчення рідної мови від загальної кількості дітей шкільного віку залишається дуже низьким (приблизно 15-20% на різних рівнях) та не відповідає реальним потребам.

IV. СФЕРА ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Сьогодні можна констатувати, що Концепцією закріплено ті напрями виховної роботи, які поступово просувалися протягом перших місяців 2014-2015 навчального року, коли основною метою було формування «оборонного світогляду» через збільшення кількості виховних заходів, спрямованих на боротьбу з екстремізмом і тероризмом. Знаковим документом, який покликаний сприяти розвиткові освітньо-виховної сфери на окупованому півострові, є **Концепція патріотичного і духовно-морального виховання населення в Республіці Крим від 18 грудня 2014 року**. Одним із завдань, що згадується у цьому документі, є «військово-патріотичне виховання тих, хто навчається». Велика кількість заходів, рекомендованих до проведення в навчальних закладах, присвячена історичному «обґрунтуванню» анексії півострова, на підставі чого можна говорити і про формування подальших напрямів патріотичного виховання. В рамках виховної роботи помітне посилення «правил», тобто законодавства. Вчителі зазначають, що у виховній роботі виразною стала тенденція на «видавлювання» всього українського, з'явилися нові чужі свята.

На думку класних керівників, *«зараз кількість заходів зростає в рази і йдуть суцільні «відписки»*. Реального виховання немає. За словами вчителів, більшість виховних заходів «спушені згори». Робота над конкретною проблемою в окремій школі стала неможливою.

*Юлія Тищенко, Український незалежний центр політичних досліджень
Олег Смірнов, Інформаційно-дослідницький центр «Інтеграція та розвиток»*

1. Проблеми здобуття освіти українською мовою в Криму: початок нового навчального року 2014-2015

Особливо помітними є зміни в освіті та порушення прав українців у Криму на здобуття освіти українською мовою. Відбуваються зміни в контенті освіти, вони також стосуються викладання української мови.

До моменту анексії півострова у сфері освіти Криму існувало 7 шкіл з українською мовою навчання. В 165 школах навчання відбувалося українською та російською мовами. Діяла одна школа, в якій навчання велося українською та кримськотатарською мовами. 8,2% дітей в Криму навчалися українською мовою. У 333 школах навчання здійснювалося виключно російською мовою.

Після анексії півострова ситуація кардинально змінилася. Фактично в єдиній українській школі-гімназії Сімферополя діє лише один клас-паралель, навчання в якому ведеться українською (станом на 1 вересня 2014 року було 9 класів з українською мовою навчання та 31 – з російською). Закрилися інші українські школи в Щолкіному та Керчі. Тобто сьогодні українськими в Криму залишаються 4 школи, але їхнє майбутнє дуже сумнівне. Відбувається тотальне скорочення класів з викладанням українською мовою. Офіційної статистики не надається, в публічному доступі її немає.

У Таврійському національному університеті ім. В.І. Вернадського ліквідовано факультет української мови та українознавства.

Наші респонденти констатують, що в Криму вибудовано адміністративну систему тиску щодо скорочення україномовної освіти, пресинг відчувають на собі і батьки, і вчителі, від яких чекають добровільної відмови від навчання українською.

«Грамотно побудована схема, коли на директорів чиниться адміністративний тиск через міністерство освіти виключити із системи. Директори, ясна річ, ставлять це завдання перед учителями. А вчителі доводять до батьків у форматі: якщо ви не хочете конфліктів і проблем для своїх дітей, то не заперечуйте проти того, що ми виключаємо із системи освіти. Що з цим робити батькам, які розуміють, що їм тут далі жити, по суті, незрозуміло. І доведеність цього ніяка, тому що батьки у своїй більшості не підуть скаржитися. Вони погоджуються з цим». За матеріалами інтерв'ю.

Більше того, за свідченнями наших респондентів, репресії стосовно української мови в системі освіти звужують також можливості для розвитку кримськотатарської освіти.

«Протистояння дуже сильне чиновників не тільки на місцях, а й на рівні республіки. ... Дуже погане сприйняття української мови в Криму, і тому, якщо робити кримськотатарську, то треба й українську, а от неприйняття цієї мови всіма директорами шкіл і чиновниками не дає можливості узаконити українську мову, а тому й кримськотатарську». За матеріалами інтерв'ю.

Незважаючи на прийняті рішення та новітню Конституцію Криму, у статті 10 якої зазначається про три державні мови – українську, російську та кримськотатарську, вони мають суто декларативний характер. Так, відповідно до роз'яснень Міністерства освіти Криму від 25 червня 2014 року № 01-14/382 «викладання та вивчення державних мов Республіки Крим (українська та кримськотатарська) не повинні здійснюватися на шкоду викладання та вивченню державної мови Російської Федерації», тобто російської мови.

Критеріїв «шкоди» не визначено, і органи влади та самоврядування мають безпосередній вплив на мовні практики в освіті, фактично забороняючи навчання українською.

Відповідно до рекомендацій КРІПО стосовно навчального процесу викладання в школах з «рідною (неросійською) мовою навчання» вивчення української мови за кількістю годин удвічі менша, ніж російської мови. **Так, на українську мову та літературу відводиться 15 годин, а на російську мову та літературу – 28. Показово, що іноземна мова також вивчається 15 годин на тиждень. За цим критерієм рідна мова фактично прирівняна до іноземної.**

У навчальних закладах не викладають таких гуманітарних дисциплін, як історія України, українська література. Оцінювання змісту російських підручників для Криму може стати окремою темою дослідження, але там є доволі контроверсійні речі у контексті прав українців та кримських татар.

«Але те, що багато хто позбавився тут роботи, тому що вони вели за профілем українську мову, – це факт. Багатьох примушують перекваліфікуватися. Хтось не може себе знайти. Припустимо, не може вчитель української мови фізику викладати. Йому говорять: ну, вибач, у нас тільки одна вакансія, вчителя фізики».

Цікаво, що у зв'язку з нестачею підручників з гуманітарних дисциплін, зокрема із всесвітньої історії, негласно вчителям дозволяли

користуватися українськими підручниками та методичними розробками. Втім, якщо в результаті якихось перевірок виявляють наявність українських підручників у вчителів гуманітарних дисциплін, на них починається адміністративний тиск, це розцінюється як прояв нелояльності. Фіксуються численні факти скорочення вчителів української мови, літератури.

2. Трансформації у викладанні історії в школах Криму після анексії (2014-2015 навчальний рік)

У Криму, після анексії півострова з боку РФ, відбуваються суттєві трансформації у сфері освіти. У контексті викладання гуманітарних дисциплін найбільший інтерес становить викладання історії як основної форми трансляції ідеології для нового покоління.

З 2014-2015 навчального року викладання циклу суспільно-гуманітарних дисциплін у Республіці Крим буде здійснюватися по програмах Російської Федерації.

16 березня 2014 року в Республіці Крим відбувся всенародний референдум, за підсумками якого за возз'єднання з Росією висловилися більше 96%. «Щоб зрозуміти, чому було зроблено саме такий вибір, достатньо знати історію Криму, знати, що значила і значить Росія для Криму і Крим для Росії», – прокоментував цю подію Президент РФ В.В. Путін. Учителям історії рекомендується провести навчальні заняття і виховні заходи «Ми разом», присвячені історії Криму, з використанням таких матеріалів:

- *Звернення Президента РФ В.В. Путіна до Ради Федерації 18 березня 2014 року;*
- *Федеральний конституційний закон від 21 березня 2014 року «Про прийняття до Російської Федерації Республіки Крим і утворення в складі Російської Федерації нових суб'єктів – Республіки Крим і міста федерального значення Севастополя»;*
- *Кочегаров К.А. Крим в історії Росії. Методичний посібник / К. А. Кочегаров. – М.: Русское слово, 2014.*

Відповідно до Указу Президента РФ В.В. Путіна від 22 квітня 2013 року № 375, з метою привернення уваги суспільства до питань

розвитку культури, збереження культурно-історичної спадщини і ролі російської культури у світі 2014 рік у Російській Федерації оголошено Роком культури (Методичні рекомендації з викладання історії та суспільствознавства в загальноосвітніх закладах Республіки Крим у 2014–2015 навчальному році).

І в українській, і в російській системах освіти вивчення історії починається з 5 класу, але форми вивчення, системи освіти (яке це відбулося в Криму) кардинально відрізняються, що є достатньо проблематичним процесом як для тих, хто вчиться, так і для викладачів.

Зміст предметів

Насамперед, проблема полягає в тому, що в Україні передбачено лінійну модель вивчення, а в Росії – концентричну. Відповідно, при зміні системи освіти різниця між програмами фактично дорівнює одному навчальному року. На офіційному рівні ця проблема не акцентується, оскільки дуже важливими є демонстрація легкості, логічності та природності «повернення Криму» на всіх рівнях державної діяльності. Неофіційно вчителям запропонували до нового року провести «повторення», фактично вивчення матеріалу за навчальний рік, якого бракує, за українськими підручниками.

РІЗНИЦЯ В ПРОГРАМАХ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ В РФ ТА УКРАЇНІ

Клас	5	6	7	8	9	10	11
Україна	пропедевтика	Історія Стародавнього світу	Середні віки	XVI-XVIII ст.	1789-1914 рр.	1914-1939 рр.	1939-2014 рр.
РФ	Історія Стародавнього світу	Історія Середніх віків	Історія Середніх віків + Історія. Новий час. Кінець XV – кінець XVIII ст. Росія з прадавніх часів до кінця XVI ст. + Росія в XVII-XVIII ст.	XIX ст.	поч. XX - поч. XIX ст.	Давнина до кінця XIX ст.	XX-XXI ст.

Методологічна проблема

Друга проблема полягає в тому, що історія Росії не є окремим предметом, а включена до курсу всесвітньої історії, починаючи з 6-го класу, тоді як історія України в системі української освіти – це окремий предмет, який показує історію українських земель у світовому контексті.

Слід також зазначити, що вивчення історії України не передбачено в програмі курсу історії. Історія Криму також майже не фігурує в текстах російських підручників (за винятком подій березня 2014 року). Отже, історію Криму кримські вчителі можуть включити до невеликого, передбаченого програмою розділу «Історія рідного краю», чого, звісно, недостатньо.

Цікавими є власне форма і контекст подання подій березня 2014 року. Міносвітинауки Росії підготувало рекомендації для проведення тематичних навчальних занять в освітніх організаціях і організаціях середньої професійної освіти на тему: «Крим і Севастополь: їх історичне значення для Росії», інформацію про що розміщено на офіційному сайті міністерства з 18 квітня. А з 6 травня Міністерство освіти і науки РФ опублікувало на своєму сайті рекомендації та методичні матеріали на цю тему.

Коротка історія Криму, викладена в посібнику, завершується подіями останніх місяців і містить політично забарвлені висловлювання, які мають «роз'яснити» дітям позицію російської влади: «У Криму посилені темпами тривала штучна українізація, яка обмежувала права як російської більшості, так і інших народів півострова <...> Владу в країні захопили праворадикальні та російськофобські елементи, підтримувані країнами НАТО». При підготовці до занять учителям рекомендується «підкреслити обґрунтованість возз'єднання з точки зору світового права, моральних та етичних норм».

Цитований уривок методичних матеріалів доволі яскраво ілюструє ідеологічно-утилітарну функцію історії в системі освіти РФ. Відповідно, історія анексії Криму репрезентується в цілісному державному дискурсі однозначного прославлення політики глави держави.

Другий важливий аспект для опису проблематики викладання гуманітарних дисциплін у Криму – курс суспільствознавства. Суспільствознавство – узагальнений шкільний предмет середньої школи РФ, який зачіпає різноманітні суспільні теми. Фактично його викладання є заміною скасованого після розпаду СРСР предмета з аналогічною назвою (який значною мірою був побудований на марксистсько-ленінській філософії з ідеологічним і патріотичним вихованням). Суть предмета полягає у викладенні основ суспільних наук. Предмет суспільствознавства здебільшого вивчає філософію, соціологію і політологію. Однак також до складу

суспільствознавства входять окремі науки: право, економіка, історія та інтегративні науки (культурологія), а також піднауки (соціальна психологія).

Важливо також наголосити, що цього предмета у системі української освіти не існує, отже, його запровадження буде так само доволі проблематичним. Цього року в кримських школах предмет вивчається з 6 до 11 класів (у 6-9 класах – по 1 годині, а в 10-11 класах – по 2 години на тиждень). З огляду на це можна дійти висновку, що для більшості учнів цей курс буде викладатися з середини, без введення в контекст.

У підсумку слід зазначити, що викладання гуманітарних дисциплін (зокрема, історії та суспільствознавства) в Україні та РФ фундаментально відрізняється як за програмно-плановим, так і за ідеологічним критерієм. Отже, незважаючи на те, що загальний дискурс ЗМІ схильний «тримати в тіні» будь-які проблеми й складності, з якими зіштовхнулися кримські держустанови в результаті анексії півострова, зміна системи освіти на території анексованого Криму є доволі складним і «болісним» процесом як для учителів, так і для учнів.

3. Вступ до вузів для школярів Криму

Вступ до вузів РФ

Міністерство освіти і науки РФ підготувало поправки до Федерального закону від 5 травня 2014 року № 84-ФЗ «Про особливості правового регулювання відносин у сфері освіти у зв'язку із прийняттям до Російської Федерації Республіки Крим і утворенням у складі Російської Федерації нових суб'єктів – Республіки Крим і міста федерального значення Севастополь та про внесення змін до Федерального закону «Про освіту в Російській Федерації»¹. Новий документ, на думку розробників, «усуне перепони для нормальної роботи освітніх закладів КФО* по російських програмах і

¹ Федеральний закон Російської Федерації від 5 травня 2014 року № 84-ФЗ «Про особливості правового регулювання відносин у сфері освіти у зв'язку із прийняттям до Російської Федерації Республіки Крим і утворенням у складі Російської Федерації нових суб'єктів – Республіки Крим і міста федерального значення Севастополь та про внесення змін до Федерального закону «Про освіту в Російській Федерації» [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://www.rg.ru/2014/05/07/regulirovanie-dok.html>

* КФО – Кримський федеральний округ.

стандартах»² (Москва, 17 жовтня 2014 року, РІА Новини). Законом було встановлено норми, які «забезпечують інтеграцію систем освіти Криму і Севастополя в освітній простір Російської Федерації», йшлося також про визнання освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів, вчених ступенів і вчених звань, отриманих в Україні, посад педагогічних і науково-педагогічних працівників, прав тих, хто навчається освіти, рівнів освіти, кваліфікації, вчених ступенів і вчених звань, установлених законодавством Російської Федерації, а також передбачено особливості організації державної підсумкової атестації і прийому на освіту. Діяльність освітніх організацій, розташованих на територіях Криму і Севастополя, приводиться у відповідність до законодавства Російської Федерації. В цілому для такої інтеграції освітніх закладів Криму і Севастополя до системи освіти Росії було встановлено перехідний період до 1 вересня 2014 року. І хоча в Росії стверджують, що «на сьогодні невіршених питань стає дедалі менше», а вчителі пройшли перепідготовку і одержали навчальні матеріали, комплексні проблеми, зокрема різниця в програмах навчання, залишаються. З певними складнощами пов'язані екзамени, отримання атестатів, вступ учнів після отримання середньої освіти до вузів, у тому числі до українських навчальних закладів.

Основна суть поправок стосується таких пунктів:

1) зміна контрольних цифр прийому на бюджетне навчання до вузів

У базовому законі № 84-ФЗ було передбачено виділення додаткових контрольних цифр прийому для кримських вузів, але на сьогодні існує розпорядження про те, що в Криму і Севастополі створюються два вузи федерального підпорядкування – Кримський федеральний університет³ і Севастопольський державний університет.

«Поки всі вузи були кримськими, контрольні цифри прийому установлювалися на рівні уряду Криму і уряду Севастополя. Але оскільки на федеральному рівні правила гри дещо інші, і строки проведення всіх конкурсних процедур давно минули, було прийнято рішення про особливий порядок встановлення контрольних цифр прийому на наступний навчальний рік для цих вузів. Тобто в наступному році контрольні цифри буде установлювати Міносвітинауки без проведення конкурсу», – пояснив директор Правового департаменту Міністерства освіти і науки РФ Максим Живаєв⁴.

2) порядок підсумкової атестації кримських школярів

² Майбутній закон усуне перепони для розвитку освіти в Криму [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://law.edu.ru/news/news.asp?newsID=16414>. – 2014. – 17 жовтня.

³ Кримський федеральний університет ім. В. І. Вернадського – російський федеральний університет у Сімферополі, створений у 2014 році шляхом об'єднання 7 вузів і 7 наукових організацій Криму. Створення федерального університету є однією із складових програми інтеграції Криму до державної, економічної і правової системи Російської Федерації.

⁴ [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://www.informio.ru/news/id7805/Budushii-zakon-ustranit-prepjatstvija-dlja-razvitija-obrazovanija-v-Krymu>.

Порядок підсумкової атестації кримських школярів у 2015 році буде таким самим, як і у 2014 році, тобто вони будуть складати або випускні екзамени, або ЄДІ. Порядок прийому до вузів для них на наступний рік також буде подовжено на рік.

Автори базового закону № 84-ФЗ розраховували, що рік навчання за російськими освітніми програмами підготує кримських школярів до здавання ЄДІ, але сучасна ситуація демонструє, що різниця між освітніми програмами РФ і України колосальна і повністю подолати її неможливо за рік. Відповідно, було прийнято рішення зберегти можливість прийому тих, хто вчився у Криму, до вузів Криму і до вузів на території інших об'єктів за спрощеною схемою, тобто без обов'язкового складання ЄДІ. У Криму буде організовано декілька пунктів проведення ЄДІ – у Сімферополі, Севастополі, Керчі та Феодосії.

Вступ до вузів України

Лист Міністерства освіти і науки України від 14 жовтня 2014 року № 1/9-535 «Щодо організації навчання у загальноосвітніх навчальних закладах осіб, які проживають на тимчасово окупованій території в Автономній Республіці Крим, місті Севастополі та в місцях проведення антитерористичної операції в Донецькій і Луганській областях»⁵ роз'яснює особливості подальшого навчання і отримання випускниками документів державного зразка про відповідний рівень освіти.

У листі констатують, що *«не мають і не матимуть у майбутньому жодної юридичної сили будь-які «документи про освіту», видані окупаційними структурами Російської Федерації і самопроголошеною «владою» на півострові»* <...>. *«Жодного «визнання», «нострифікації», «обміну» таких «документів» тощо з боку Міністерства освіти і науки, інших органів державної влади України і зарубіжних країн не буде».*

Вихід із цієї ситуації в листі пропонується такий: *«Слід рекомендувати батькам учнів, першою чергою учням 11-х класів, які проживають на тимчасово окупованій території в Автономній Республіці Крим, місті Севастополі <...>, здійснити кроки, що дозволять їх дітям навесні 2015 р. пройти необхідні процедури, отримати офіційні документи державного зразка про освіту й мати можливість поступати до професійно-технічних і вищих навчальних закладів України.*

⁵ [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/2957>.

Так, відповідно до чинного законодавства України, учні, які проживають на зазначених вище територіях, та бажають отримати документ державного зразка про певний освітній рівень, можуть продовжити навчання на території України за всіма передбаченими формами (денна, вечірня, дистанційна, екстернат, індивідуальна, групова)».

Фактично, міністерство не дає жодної додаткової допомоги тим, хто зберіг українське громадянство в Криму, а пропонує їм стати біженцями на материковій Україні для продовження освіти.

20 жовтня 2014 року на офіційному сайті osvita.ua були оприлюднені умови прийому на навчання до вузів у 2015 році. Слід зазначити, що жодних особливих пільг чи хоча б рекомендацій для кримських школярів у цьому документі немає. Не міститься також посилання на лист, про який ішлося вище. До того ж на сайті ЗНО (<http://testportal.gov.ua>) у переліку регіональних центрів оцінювання якості освіти поки немає центру, який би обслуговував Крим. Усі інші області є, в тому числі Донецька і Луганська. Він поки що створюється. Так, Український центр оцінювання якості освіти інформує, що поки що тільки створюється Херсонський РЦОЯО (у зв'язку з ліквідацією Сімферопольського РЦОЯО). Після цього буде здійснено перерозподіл регіонів обслуговування. Отже, поки що недостатньо інформаційної та інституційної активності для реалізації законного права своїх громадян на освіту.

4. Стан освіти кримськотатарською мовою в Криму у 2014-2015 роках

Розвиток системи освіти кримськотатарською мовою завжди був істотною проблемою в Криму для кримських татар. У Кримській Автономії система освіти не забезпечувала належною мірою конституційне право на розвиток освіти кримськотатарською мовою. Серед факторів, які негативно впливали на розвиток освіти кримськотатарською мовою навчання, були:

- нестача дошкільних закладів;
- відсутність сучасної якісної матеріально-технічної бази шкіл з кримськотатарською мовою навчання;
- недостатнє розроблення термінології в різних галузях знань (математиці, фізиці, біології тощо) кримськотатарською мовою, що ускладнювало розроблення оригінальних підручників з технічних та природничих предметів;

- нестача вчителів для викладання технічних дисциплін кримськотатарською мовою навчання;
- нестача методичних розробок і матеріалів кримськотатарською мовою.

Наведені проблеми лишаються актуальними і після анексії півострова, багато в чому навіть загострюються, зокрема стосовно годин, які виділяються на вивчення кримськотатарської мови та літератури. Так, ще **перед початком навчального сезону 2014-2015 року в Криму** Асоціація кримськотатарських працівників освіти «Мааріфчі» вказувала на проблеми, які виникають у сфері освіти кримськотатарською мовою⁶: *«За даними з регіонів, кількість годин кримськотатарської мови та літератури в учбових планах шкіл з російською мовою навчання ставиться під сумнів, оскільки виникають проблеми з навантаженням вчителів та бажанням батьків»*. Це свідчить про те, що з волі директорів шкіл вибрано варіанти учбових планів без урахування годин на вивчення рідної мови.

Так, педагоги констатували, що *«в школах з російською мовою навчання на вивчення рідної мови години мають виділятися з регіонального і шкільного компонентів у кількості 3 години на тиждень, ігнорування цього припису призводить до конфлікту між учителями кримськотатарської і української мов, батьками та адміністраціями шкіл. У школах з кримськотатарською мовою навчання і класах з кримськотатарською мовою навчання на базі російськомовних шкіл проблем з навантаженням учителів менше, однак для збереження та збільшення годин у 5-9 класах школи з кримськотатарською мовою навчання вимушені переходити на шестиденний тиждень навчання»*⁷.

Нові освітні реалії учбових закладів з кримськотатарською мовою навчання виглядають таким чином.

У Криму станом на 2014-2015 навчальний рік функціонує усього 31 група з кримськотатарською мовою навчання і виховання у дошкільних учбових закладах.

Найбільша кількість груп у м. Сімферополь (6 груп, 240 учнів), Бахчисарайському районі (5 груп, 144 учні), Білогірському районі (5 груп, 113 учнів) і Джанкойському районі (5 груп, 105 учнів).

Немає груп з кримськотатарською мовою навчання у містах: Алушта, Армянськ, Джанкой, Євпаторія, Керч, Красноперекопськ, Судак,

⁶ [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://qha.com.ua/v-shkolah-krima-sokraschayut-chasi-na-izuchenie-krimskotatarskogo-yazika-139442.html>.

⁷ [Електронний документ]. – Режим доступу : https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=690515057703430&id=100002348260445&fref=nf

Феодосія, Ялта, а також у районах: Кіровський, Красноперекопський, Роздольненський, Сакський, Чорноморський.

Для порівняння: у 2013–2014 навчальному році у Криму функціонували 33 групи, в яких отримували дошкільну освіту 820 дітей. Відповідно, кількість залишилася майже однакою (у 2014–2015 році кількість груп зменшилася на 2, кількість учнів збільшилася на 16 осіб).

АКТУАЛЬНА СИТУАЦІЯ ПО ПЕРШИХ КЛАСАХ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЯХ ПО РЕГІОНАХ

Максимальна кількість перших класів з кримськотатарською мовою навчання – у ЗШ № 42 м. Сімферополя (5 класів, 110 учнів), у ЗШ м. Бахчисараю, Євпаторії, Кіровського району, Советського району по 2–3 класи (по 35–36 учнів). Найменша кількість класів і найменше учнів у Сарибашській ЗШ I–III ступенів Первомайського району та Аннівській ЗШ I ступеня Білогірського району – по 1 класу і 5 учнів. Усього в Криму функціонують 27 перших класів з кримськотатарською мовою навчання, в яких учаться 534 особи.

Кількість перших класів з кримськотатарською мовою навчання в школах з російською, двома, трьома мовами навчання на 2014–2015 навчальний рік коливається від 0 до 11. Загальна кількість – 44 класи і 604 учні. Максимальна кількість (11 класів і 129 учнів) функціонує в Кіровському районі, в м. Сімферополі (5 класів і 94 учні) і Білогірському районі (5 класів, 73 учні). Немає класів такого типу в містах: Армянськ, Євпаторія, Керч, Красноперекопськ, Саки, Ялта, а також у районах: Бахчисарайський, Ленінський і Нижньогірський.

АКТУАЛЬНА СИТУАЦІЯ ПО ШКОЛАХ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

У 2014–2015 навчальному році в Республіці Крим функціонують 15 шкіл з кримськотатарською мовою навчання (161 клас, 2793 учні). Кількість шкіл порівняно з минулим роком залишилася незмінною, але кількість класів і учнів збільшилася на 21 і 299 відповідно (182 класи, 3092 учні).

Крім того, на базі 47 шкіл з російською мовою навчання відкрито 170 класів (2182 учні) з кримськотатарською мовою навчання.

Для порівняння: у 2013–2014 році діяли 20 шкіл (68 класів, 679 учнів) з двома мовами навчання (кримськотатарська, російська), 27 шкіл (109 класів, 1281 учень) з трьома (кримськотатарська, російська, українська) і 1 школа (40 класів, 809 учнів) з кримськотатарською мовою навчання і класами з українською мовою навчання. Усього в 48 школах з різними мовами навчання функціонували 304 класи з кримськотатарською мовою навчання, 2769 учнів здобували в них освіту.

Необхідно зазначити, що кількість класів і учнів значно зменшилася порівняно з минулим роком (на 134 класи і 587 учнів менше).

Усього в цьому навчальному році **4975** дітей (**331** клас) отримують освіту кримськотатарською мовою (з 1 до 9 класів). У **2013-2014** навчальному році цей показник також був вищим – **5551** учень (на **576** більше).

У **2013-2014** навчальному році всього **12707** дітей вивчали кримськотатарську мову (з них **5773** – як предмет, **28** – поглиблено і **6906** – факультативно). Сьогодні кількість учнів збільшилася до **20941**. Із них **12461** вивчають кримськотатарську як предмет, **241** – поглиблено, **8139** – факультативно.

У Примірному навчальному плані для загальноосвітніх організацій Республіки Крим з навчанням рідною (неросійською) мовою (українською, кримськотатарською) в 4 класі кількість годин викладання рідної та російської мови є однаковою (4 години), але вже в п'ятому класі різниця між кількістю годин викладання російської мови та літератури удвічі переважує над рідною (неросійською) мовою і літературою⁸.

**ПРИМІРНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
ДЛЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ РЕСПУБЛІКИ КРИМ
З РІДНОЮ (НЕРОСІЙСЬКОЮ) МОВОЮ НАВЧАННЯ
ОСНОВНА ЗАГАЛЬНА ОСВІТА**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень					Усього
	V	VI	VII	VIII	IX	
Російська мова	5	5	3	2	2	17
Література	2	2	2	2	3	11
Рідна (неросійська) мова і література	3	3	3	3	3	15

Існують проблеми з вивченням рідної мови в старшій школі.

Різниця систем освіти також демонструє можливе загострення проблем у сфері освіти з кримськотатарською мовою.

⁸ Методичні рекомендації з викладання кримськотатарської мови і літератури в загальноосвітніх організаціях Республіки Крим на 2014-2015 навчальний рік.

5. Ситуація в освітній сфері стосовно забезпечення права доступу на навчання або вивчення рідної (української) мови

У пункті 1 статті 10 Конституції Республіки Крим, прийнятої 11 квітня 2014 року в анексованому Криму, проголошено три мови державними: «Державними мовами Республіки Крим є російська, українська і кримськотатарська» (причому на офіційних сайтах Республіки Крим тексту Конституції українською і кримськотатарською немає). У документі йдеться про забезпечення рівноправного розвитку культур: «У Республіці Крим визнається принцип різноманіття культур, забезпечуються їх рівноправний розвиток і взаємозбагачення» (пункт 3 статті 1); «у Республіці Крим створюються і забезпечуються рівні умови для збереження та розвитку культур всіх народів, що проживають в ній» (пункт 4 статті 37). Також у Конституції Республіки Крим сказано про вільний вибір мови спілкування, виховання, навчання і творчості: «Кожен має право на користування рідною мовою, на вільний вибір мови спілкування, виховання, навчання і творчості» (пункт 2 статті 19).

Але з перших днів анексії півострова як на державному, так і на побутовому рівні в Криму створюються умови, несумісні з проголошеними принципами.

Проблеми вибору мови навчання

З переходом до освітньої системи РФ змінилися навчальні програми та, відповідно, кількість годин на вивчення рідної мови, хоча етнічний склад півострова не зазнав змін*, і потреба у вивченні та навчанні рідною мовою залишилася такою ж, як і раніше.

Однією з основних сфер витіснення всього українського стала сфера освіти. Можна навести чимало прикладів, коли викладачі української мови і літератури на рівні загальноосвітніх шкіл були піддані цькуванню з поширенням брудних чуток, що врешті-решт змушувало їх звільнитися з робочих місць і залишити Крим або шукати іншу роботу не за своєю спеціальністю. Такий самий тиск відчували на собі й ті діти, які здобували знання українською

* Нагадаємо, що за даними перепису населення 2001 року в Криму 24,3% жителів визнали себе українцями, 10,1% назвали українську мовою рідною.

мовою. Майже 80% учнів були змушені виїхати за межі Криму та поступати до навчальних закладів в інших регіонах України.

На забезпечення принципів, закладених у Конституції Республіки Крим, було спрямовано декілька нормативних документів. Так, Лист Міносвіти, науки та молоді Республіки Крим від 25 червня 2014 року № 01-14/382 «Про вибір мови освіти», спрямований на забезпечення права на освіту рідною мовою, роз'яснює механізм формування класів з державною (кримськотатарською, українською) і рідною мовами навчання на підставі Федерального закону РФ від 25 жовтня 1991 року № 1807-1 «Про мови народів Російської Федерації» зі змінами.

У цьому листі підкреслюється, що «особливої актуальності набуває завдання забезпечення в освітній установі вільного, добровільного, інформованого вибору батьками дитини мови викладання і навчання... Результати вибору повинні бути зафіксовані заявами батьків. Працівники органів управління освіти, освітніх установ на мають права впливати на вибір мови освіти під будь-якими приводами (зручність для школи, класу; відсутність можливостей забезпечити їх вибір; відсутність підготовлених вчителів тощо)».

На практиці же протягом року (з лютого 2014 року) у суспільстві зусиллями представників кримської влади було створено атмосферу нетерпимості до всього українського, до будь-яких проявів «українськості» (української ідентичності), що впливало безпосередньо і на вибір мови навчання учнями.

За інформацією батьків, більшість їх відчувала себе в небезпеці, тому із відповідними заявами не зверталися до освітніх закладів. Також є повідомлення про те, що здійснювалася спеціальна робота на рівні громад директорами навчальних закладів, які не радили батькам звертатися із такими заявами, мотивуючи це тим, що «вивчення української мови — це марнування часу дітей... Знання української мови не підвищить, а навпаки, знизить можливості для продовження навчання у вишах та взагалі не буде потрібним для працевлаштування».

Проблеми вчителів української мови та літератури

Зважаючи на різке зменшення годин на вивчення української мови і літератури, скорочення контингенту учнів протягом червня-серпня, перед освітньою системою Криму постало завдання перенавчити велику кількість учителів української мови і літератури, яким було запропоновано

короткотермінове перенавчання для викладання російської мови і літератури з подальшою перекваліфікацією на базі Кримського республіканського інституту перепідготовки працівників освіти (КРІППО) протягом **10 місяців** очно-заочного навчання. На підставі наказу Міносвіти Республіки Крим № 132 від 29 серпня 2014 року **276** вчителів української мови і літератури були направлені і зараховані для проходження професійного перенавчання за напрямом «Філологія. Російська мова і література» строком на 10 місяців (наказ КРІППО № 8 від 1 вересня 2014 року «Про зарахування»).

Проблеми, пов'язані з підручниками та навчальними посібниками, програмами навчання

Показовим з точки зору впливу на сприйняття української культури, мови і літератури є ставлення в Криму до навчальних посібників, виданих в Україні, причому не тільки з української мови і літератури, а з усіх предметів.

За повідомленням вчителів шкіл, незважаючи на усний дозвіл під час методичних семінарів користуватися посібниками, виданими в Україні, в тих випадках, коли навчальні заклади та учні не були забезпечені російськими посібниками, в перші тижні вересня в освітніх школах відбулися рейди представників Міносвіти і регіональних органів управління освітою з метою вилучення будь-яких українських посібників з покаранням вчителів, які їх використовували. За інформацією вчителів, в освітніх установах було вилучено з використання усі українські посібники та віднесено до підвалів. ***І тільки 10 листопада 2014 року Наказом Міносвіти № 265 РК було прийнято рішення про передачу посібників, виданих в Україні, до навчальних закладів Донецької і Луганської областей.***

Викладачі також констатують факт закриття окремих навчальних програм, за якими працювали вчителі. Наприклад, програма для початкової школи «Інтелект України» (1-4 класи, українською мовою, розробка харківських фахівців). Натомість задля забезпечення викладання української мови створено Рекомендації з формування програм з предметів «Українська мова» і «Українська література» з урахуванням вимог Федерального державного освітнього стандарту основної загальної школи (ФДОС ОЗШ) та Приблизну державну програму з української мови для загальноосвітніх шкіл «Програма. Українська мова. 5-9 класи для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням російською мовою», на підставі яких кожен вчитель розробляє свою робочу програму для окремого класу.

У навчальних закладах заборонено українську символіку. Результатом вилучення всього українського та інформаційної пропаганди на рівні

суспільства є прояви нетерпимості з боку дітей до української символіки (вчителі наводять приклади, коли під час проведення конкурсів малюнку, присвяченого дню єдності Росії на початку листопада, діти відмовилися малювати український прапор, мотивуючи це тим, що такої країни не існує).

Сьогодні немає повної статистики щодо кількості класів і учнів, які навчаються українською або вивчають українську мову і літературу. За повідомленням учителів, у багатьох школах ці предмети викладають лише 1 годину на тиждень (за вибором учнів, заняття відвідують 5-6 дітей), в класах з українською мовою навчання у деяких школах для української мови відведено 3 години на тиждень. Створено групу вчителів, які повинні розробити адаптовані підручники.

Відсутність забезпечення освітніх прав навчання українською мовою в рішеннях та документах у системі освіти

Стосовно української культури, мови і літератури показовими є останні рішення, прийняті кримською владою. Так, 23 жовтня 2014 року наказом Міністрів Республіки Крим № 235 було прийнято рішення про забезпечення низки заходів з реалізації комплексу дій щодо відновлення історичної справедливості, політичного, соціального і духовного відродження вірменського, болгарського, грецького, кримськотатарського і німецького народів, які зазнали незаконної депортації і політичних репресій за національною та іншими ознаками. Також для обговорення було запропоновано **Державну програму «Збереження, вивчення і розвиток мов вірменського, болгарського, грецького, кримськотатарського і німецького народів на 2015-2020 рр.»**. Серед завдань програми – «нормативно-правове і організаційне забезпечення умов для отримання без дискримінації якісної освіти рідними мовами; розширення можливостей для задоволення потреб кожної людини у вивченні рідної мови». Позитивно можна оцінити поставлене завдання «реалізації конституційного права на загальнодоступне і безкоштовне отримання дошкільної, початкової середньої, основної загальної освіти кримськотатарською мовою».

Але жодного документа, який гарантував би отримання освіти українською мовою, досі не запропоновано. Мабуть, тому серед прогнозованих результатів названої Програми є такі: *«Доля громадян, які позитивно оцінюють стан міжетнічних відносин, у загальній кількості громадян РФ, які проживають в Криму, становитиме 85%; а рівень толерантного ставлення до громадян, які володіють рідною мовою, – 95%»*.

6. Про особливості виховної роботи в освітньому середовищі Республіки Крим

У грудні 2014 року в освітній сфері Криму з'явилися два нових документи, які повинні сприяти розвиткові освітньо-виховної сфери на окупованому півострові: 18 грудня Указом Глави Республіки Крим № 522-У було затверджено **Концепцію патріотичного і духовно-морального виховання населення в Республіці Крим** (далі – Концепція), а 30 грудня Постановою № 651 Ради Міністрів Республіки Крим – **Державну Програму розвитку освіти і науки в Республіці Крим на 2015-2017 роки**⁹ (далі – Програма). Одним із завдань, що згадується у цих документах, є «військово-патріотичне виховання тих, хто навчається».

У жодному з розділів Програми не йдеться про забезпечення доступу до навчання рідною мовою або хоча б про реалізацію права вивчення рідної мови. Сьогодні, на відміну від попередніх років, не ведеться статистики та не дається характеристики освітніх закладів, які нині діють, з точки зору мови навчання. У першому розділі Програми зазначено лише таке: «Надано конституційні гарантії і права навчання російською мовою, реалізуються комплексні заходи зі збереження і розвитку мережі класів і шкіл з навчанням рідними (українською, кримськотатарською) мовами, що охоплюють питання матеріально-технічного оснащення таких шкіл».

Як наголошують автори документа, «Концепція базується на загальноросійських принципах і методологічних підходах здійснення патріотичного виховання». Одним із завдань названо «забезпечення реалізації в Республіці Крим як новому суб'єкті Російської Федерації державної політики в галузі патріотичного виховання шляхом прискореного подолання розриву між загальноросійською та місцевою практикою в ідейно-змістовній і методологічній характеристиках, що історично обумовлене перериванням традиції».

Другий розділ присвячений історичному «обґрунтуванню» анексії півострова, на підставі чого можна говорити і про формування подальших напрямів патріотичного виховання, серед яких одним з основних виявляється «удосконалення військово-патріотичного виховання і підвищення мотивації до військової служби, одержання громадянами Республіки Крим початкових знань у галузі оборони і вивчення основ військової служби»; а також «формування розуміння у кожного громадянина

⁹ [Електронний документ]. – Режим доступу : http://rk.gov.ru/rus/file/pub/pub_238010.pdf.

своєї ролі і місця в служінні Батьківщині, високої особистої відповідальності за виконання вимог військової служби, переконаності формування необхідних якостей і навичок для виконання військового обов'язку в лавах Збройних Сил Російської Федерації, інших військових формувань (*мабуть, мається на увазі «самооборона Криму»?*) та органах на території Республіки Крим». Цікаво, що навіть серед суб'єктів патріотичного виховання до Концепції включено «органи військового управління Республіки Крим».

Є в Концепції фрази і про «формування расової, національної, релігійної терпимості» та «збереження національної самобутності; формування толерантного ставлення до мови спілкування, національності і віросповідання народів....формування толерантності, поваги до мови, культури, історії та способу життя представників народів Росії», однак порівняно з іншими напрямками виховної роботи вся подібна діяльність обмежується цими деклараціями.

Сьогодні можна констатувати, що Концепцією закріплено ті напрями виховної роботи, які поступово просувалися протягом перших місяців 2014–2015 навчального року, коли основною метою було формування «оборонного світогляду» через збільшення кількості виховних заходів, спрямованих на боротьбу з екстремізмом і тероризмом. Тероризм шукають всюди: є заходи з протидії. Глобальній загрозі міжнародного тероризму присвячені навіть параграфи в підручниках¹⁰. Навчальні матеріали про тероризм або пошуки ворогів є навіть у підручниках з історії для 9-го і 11-го класів.

Усі наголошують на посиленні «правил», тобто законодавства. Вчителі зазначають, що дуже помітною у виховній роботі стала тенденція «видавлювання» всього українського, з'явилися нові чужі свята, поширюється формалізм. За словами одного з класних керівників, *«триває жорстке і нещадне насадження чужого нам стилю роботи і чужих нам свят»*. Наприклад, вказується, які свята слід обов'язково відзначати разом з дітьми: День Конституції Росії, День пам'яті невідомого солдата, День боротьби з тероризмом і наркоманією, День героїв Вітчизни, російські вибори (відповідні дати оформлено окремими наказами). Привертає увагу назва гуртків та факультативів у загальноосвітніх закладах: «Я – громадянин Росії», «Рухливі ігри Росії»¹¹.

¹⁰ Наприклад: Боголюбов Л.Н. та ін. Суспільствознавство. 10 клас. Базовий рівень / Л.Н. Боголюбов. – М. : 2014. – 351 с. Параграф 9 цього підручника цілком присвячений зазначеній темі.

¹¹ [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://chauka.krivedu.com/ru/site/extra-curricular-activities.html>.

Класні керівники зазначають: *«Зараз кількість заходів зросла в рази і йдуть суцільні «відписки». Реального виховання немає. Наприклад, розповідають, що в одній із шкіл (як і скрізь по Сімферопольському району) були вибори президента школи (в листопаді 2014 року). Так діти розповіли вчителю, що кандидатура хлопчика, якого «вибрали», була подана заздалегідь, тобто вибори нічого не вирішували. Вони проводилися тому, щоб «якщо нас запитують, чи були вибори, то щоб ми підтвердили, що були».* Таким чином «виховується» ставлення до демократичних процедур управління.

За словами вчителів, більшість виховних заходів «спущені згори». Робота над конкретною проблемою в окремій школі стала неможлива. Проводиться те, що треба провести.

Самі діти наводять і інші приклади посилення компонента військово-патріотичного виховання саме заходами з протидії тероризму і екстремізму. Кажуть, що це «і добре, і погано».

За інформацію вчителів, є частина дітей (їх десь 30%), яким дуже подобається російська історія. Вона їм «активно цікава». Ще 10% не цікаво нічого. Ну, а решта (60%) вчать, що запропонують. Для прикладу, як свідчать дані з муніципального (районного) етапу олімпіад з історії, що відбувся 15 листопада 2014 року, у Сімферопольському районі в 10-11 класах не було призерів. Претендентів на участь в олімпіадах республіканського рівня немає. Тобто ніхто не набрав 50% балів: тяжко дається російська історія. Курс суспільствознавства (з 6-го класу) в цілому сприймається дітьми спокійно, навіть з більшим інтересом, ніж історія, тому що в ньому розглядаються соціально значущі питання.

Вчителі вказують на жорсткі і надто бюрократичні процедури атестації. Сьогодні це – збирання своєї папки – портфолію. *«Якщо ти не «витагнув» атестуватися на свою категорію, то тебе «опускають» не на рівень нижче (з вищої категорії на першу, наприклад), а відразу на ту, що відповідає займаній посаді. Нижче нікуди. Педагоги масово (!!!) відмовляються атестуватися на першу категорію. Обов'язково необхідно брати участь у вебінарах, створити свій сайт, викладати свої уроки в інтернеті, вести позаурочну роботу тощо. Це все регулюється окремим положенням, в якому по кожній діяльності прописані бали».*

Щодня оголошується новий конкурс: з права, про війну, історичні турніри, юридичні дебати. Частина платна, решта – безкоштовна. Діти беруть участь неохоче, навіть у безкоштовних. Вчителі активно залучають їх до цієї діяльності, тому що це для них – стимульовані виплати.

Настрої вчителів змінюються. Багато розуміють, який це «відкат» назад в освіті. На підтвердження цього можна навести слова одного з проросійських завучів: *«Українська освіта була більш вільною».*

Приклади окремих конкурсів

1

Відділ освіти Сімферопольської районної державної адміністрації
в Республіці Крим

«02» грудня 2014 року

м. Сімферополь

№ 2945

Керівникам ЗНЗ

Відділ освіти Сімферопольської районної державної адміністрації повідомляє таке. Відповідно до листа прокуратури Республіки Крим від 17.11.2014 р. № І-21-4778-14/11538, з метою пропаганди та утвердження здорового способу в учнівському середовищі просимо організувати та провести в навчальних закладах конкурси малюнків на тему: «Боротьба з наркоманією та алкоголізмом», «Протидія екстремізму і тероризму».

У термін до 15.12.2014 року надати підсумкову інформацію про проведені заходи в електронному вигляді (інформація, фото малюнка) методисту відділу освіти.

2

**Оголошено республіканський конкурс патріотичної поезії
«Кримська весна»**

Конкурс спрямований на формування патріотичних поглядів, ідеалів, поваги до історичного та культурного минулого і сучасного Криму. Серед завдань конкурсу – прояв себе у власній літературній творчості, розширення творчого потенціалу, підвищення соціальної активності та громадянської відповідальності засобами літературної творчості.

Дедлайн – 1 березня 2015 року.

Організатор: Асоціація вчителів літератури (АССУЛ), Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти за підтримки Міністерства освіти, науки та молоді Республіки Крим.

Конкурс проходить з 15 грудня 2014 року по 1 березня 2015 року.

У конкурсі можуть взяти участь творчі педагоги, вихователі, викладачі, методисти, вчителі російської мови і літератури.

Учасники конкурсу зможуть спробувати себе у власному, авторському творі про Батьківщину, про повернення Криму до Росії, про найсвятіше, що є в житті кожної людини – рідну землю, висловити свої патріотичні почуття.

Учасник повинен відправити заявку і конкурсну роботу на електронному носії (диск формату CD або DVD) або електронною поштою (info@krippo.ru) до Кримського республіканського інституту післядипломної педагогічної освіти за адресою: 95001, місто Сімферополь, вулиця Леніна, 15.

7. Перехід з 12-бальної до 5-бальної системи оцінювання знань учнів у Республіці Крим

Після незаконної анексії Криму з боку РФ українську систему освіти, що існувала на півострові, намагаються трансформувати відповідно до російських правил. Так, з 1 вересня 2014 року згідно із сумнівним законом від 5 травня 2014 року № 84-ФЗ «Про особливості правового регулювання відносин у сфері освіти у зв'язку із прийняттям до Російської Федерації Республіки Крим і утворенням у складі Російської Федерації нових суб'єктів – Республіки Крим і міста федерального значення Севастополь та про внесення змін до Федерального закону «Про освіту в Російській Федерації»¹² школи Криму фактично перейшли на стандарти системи освіти РФ.

«З нового навчального року ми, звичайно, перейдемо на стандарти Російської Федерації, одним з яких є 5-бальна система»¹³, – повідомляла Наталія Гончарова, міністр освіти в самопроголошеному кримському уряді.

«Голова» республіки Сергій Аксьонов 1 вересня під час відвідування Сімферопольської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату № 2 зазначав, що, на його переконання, п'ятибальна система в кримських школах дозволить «більш якісно оцінювати успіхи учнів»¹⁴. Він мотивував це тим, що раніше викладачам було непросто визначати рівень знань учнів, оскільки в українській освіті була запроваджена 12-бальна система. «В цьому випадку наша система, до якої ми звикли з часів СРСР, є найбільш дієвою і ефективною», – сказав Аксьонов.

У РФ діє 5-бальна система оцінки знань, єдина для всіх рівнів освіти, яка не зазнала змін з часів радянської школи. Відомо, що в радянських учбових закладах 5-бальна система оцінки була запроваджена в 1937 році Міністерством народної освіти. В анексованому Криму відбувся практично миттєвий перехід до застосування п'ятибальної системи оцінювання знань у школах¹⁵.

¹² Республіка Крим і м. Севастополь: інтеграція системи освіти і науки [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://минобрнауки.рф/новости/4092>.

¹³ Кримським школярам повернуть п'ятибальну систему оцінювання [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://nbnews.com.ua/ru/news/116511/>

¹⁴ «Аксенов радий, що в Криму буде п'ятибальне оцінювання знань» // Новини Криму. Кримська служба новин [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://news.allcrimea.net/news/2014/9/1/aksenov-rad-cto-v-krymu-budet-pyatibalnoe-otsenivanie-znaniy-20514>. – 2014. – 1 серпня.

¹⁵ На підставі листа Міжнародного департаменту Міністерства освіти і науки РФ від 04.09.2013 року №16-11204.

Таблиця відповідності 12-бальної та 5-бальної систем оцінювання знань

Україна	Росія
«10», «11», «12»	«5»
«9», «8», «7»	«4»
«6», «5», «4»	«3»
«3», «2», «1»	«незадовільно»

Після досвіду кількомісячної трансформації системи оцінювання знань у навчальних закладах з 12-бальної на 5-бальну можна констатувати, що ставлення до цього більш ніж неоднозначне. До речі, оцінка знань випускників у школах на єдиному іспиті здійснюється за 100-бальною шкалою, що суперечить логіці застосування 5-бальної системи.

За результатами інтерв'ю з представниками освіти в Криму можна дійти висновку, що фактичний перехід на радянську систему оцінювання знань у навчальних закладах відіграє тільки негативну роль в освітньому процесі. Сьогодні, ставлячи, наприклад, «три бали», вчитель фактично зрівнює того, хто вчора майже «не встигав», і того, хто займається на «задовільно». До речі, подібні аргументи часто лунають і з боку працівників освіти в самій РФ, де з часів СРСР так і не відбулося реформування системи оцінки знань у середній школі.

Багато хто із завучів шкіл намагається тиснути на вчителів, щоб не було «двійок» у чверті, бо за російським законодавством «двійка» по одному з предметів – це перенесення прездачі на осінь, а якщо по декількох – то учень має залишитися на другий рік навчання на тому ж самому рівні. При 12-бальній системі всі оцінки визнавалися і на другий рік нікого не залишали. Вчителі кажуть, що вони «затиснуті» в рамках всього трьох балів: «три», «чотири», «п'ять», які можна ставити.

Діти, яким властива легка адаптація до швидких змін, по-різному оцінюють цей процес. Більшість опитаних учнів зазначає, що перехід був складним через нерозуміння та незвичність функціонування більш «обмеженої» системи оцінки знань. Проте деякі діти висловлювали думку, що така зміна є незначущою.

Серед однозначних мінусів варто вказати на меншу варіативність, внаслідок чого відбулося зрівняння дітей, які мають різні рівні знання. Наприклад, при переході з дванадцятибальної на п'ятибальну систему оцінок і «сім», і «вісім», і «дев'ять» перетворилися на «чотири». Діти обурюються тим, що тепер і тому, хто ледь встигав раніше на «сім», поставили «чотири», і тому, хто зараз трохи «не дотягає» до оцінки «5 – відмінно», теж отримує

«чотири» бали. Хоча поступово всі, хто мав «сім» балів, по суті, перетворюються на «трієчників».

Загалом повернення до 5-бальної системи – це однозначний крок назад у процесі історичного розвитку освітньої системи, адже «радянська система» не відповідає нормам, передбаченим Болонським процесом, який сьогодні фактично є основним процесом, який уніфікує світові освітні системи з метою створення загального освітнього простору. Відповідно, повернення до 5-бальної системи ускладнює інтеграцію кримських школярів в європейський освітній простір.

Отже, варто визнати, що така, на перший погляд, незначна зміна системи оцінювання зумовлює чимало проблем. Перехід від 12-бальної до 5-бальної системи не лише обмежує варіативність оцінювання знання учня, що безперечно важко сприймається як учнями, так і вчителями, а й зменшує перелік місць здобуття подальшої вищої освіти для кримських абітурієнтів.

8. Ситуація в освітній сфері щодо навчання українською мовою та окремі аспекти виховної роботи в Криму

Якщо на початку 2014–2015 навчального року діяли 4 із 7 шкіл, в яких викладання здійснювалося українською мовою в Криму до анексії, то вже у січні 2015 року залишилася одна така школа у м. Ялті. Освіту українською мовою здобувають загалом 1990 учнів, що становить 1,2% від загальної кількості учнів (184 869 дітей, з них 4895 вчаться кримськотатарською мовою, 1990 – українською, решта 177 984 учнів у 576 кримських школах здобувають освіту російською мовою).

Слід зазначити, що інформація про кількість класів сьогодні приховується, хоча у жовтні самопроголошена «міністр освіти, науки та молоді» окупованого Криму Наталія Гончарова заявляла: «У нас у 20 школах класи з українською мовою навчання, де всі предмети ведуться українською мовою». Проте ці дані не відповідають реаліям і мають спекулятивний характер. Предмет «українська мова» в школах якщо і є, то тільки як «позаурочна діяльність», тобто викладання відбувається після уроків, як факультатив або гурток. Позаурочна діяльність передбачає, що діти після основного навантаження, відпочивши 45 хвилин, ідуть на додаткові заняття. Для цього батьки

подають заяви, зазначаючи, що хочуть, аби їхні діти вивчали рідну мову. На вивчення української та кримськотатарської мов у більшості шкіл виділяється по 2 години замість трьох, гарантованих законом (стаття 10 Конституції Республіки Крим; стаття 14 «Мова освіти» (право на навчання рідною мовою та її вивчення) Федерального Закону РФ «Про освіту» від 29.12.2012 р. № 273). Зрозуміло, що така організація навчального процесу не може задовольнити реальні потреби на вивчення мов і її складно назвати ефективною.

Про різке скорочення числа учнів, які вивчають українську мову, свідчить статистика. Так, у січні 2015 року в олімпіаді з української мови і літератури взяли участь лише 33 учні. Для прикладу наводимо дані по Сімферопольському району (*Додаток 1*).

Певну статистику стосовно вивчення рідних української та кримськотатарської мов можна буде отримати після збирання інформації щодо охочих здавати підсумкову державну атестацію з української або кримськотатарської мови, що проводиться на підставі Листа МОН Республіки Крим від 14 січня 2015 року № 01-43-01/03 (*Додатки 2, 3, 4*).

Зауважимо, що на сайті Кримського республіканського інституту післядипломної педагогічної освіти розміщено запитання «Чи вважаєте ви, що вивчення української та кримськотатарської мов у школах Республіки Крим має бути обов'язковим для всіх учнів незалежно від їх бажання?» із запропонованими відповідями «Так» та «Ні»¹⁶. Станом на 8 лютого цього року відповіді дали 1940 осіб, з яких 1467 висловили підтримку обов'язкового вивчення, 473 висловилися проти. Це запитання, вірогідно, має показати, що на державному рівні вивчається ставлення до тримовності, заявленої в Конституції Республіки Крим, але на практиці відбувається зовсім інше.

За час, який минув після незаконної анексії півострова, викорінення всього українського та насадження інтолерантного ксенофобського ставлення до України, до української культури, до проявів української ідентичності набуває все більшого розмаху. Від відкритого прояву такої позиції з боку методистів КРІППО («Не можна давати години суспільствознавства вчителям української мови. Вони – наші ідеологічні вороги!!!») до посилення антиукраїнської пропаганди через виховну роботу в освітніх закладах, методичну основу для якої створюють ті ж методисти КРІППО.

Промовистим є Лист № 868/01-04 від 13 листопада 2014 року за підписом ректора КРІППО керівникам органів управління освітою з рекомендацією включити до освітнього і виховного процесу вивчення

¹⁶ [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://www.kripppo.ru/component/acepolls/poll/2-2015-02-02-12-44-57>.

вірш сумнівної художньої цінності, але відверто ксенофобської спрямованості (*Додаток 5*).

Така масована пропаганда вже приносить свої плоди. У січні 2015 року під час проведення олімпіади з історії вчителі звернули увагу на велику кількість робіт учнів 10-11 класів, в яких є висловлювання на зразок: «Нас завжди ображали, але ми відповімо», «Наші вороги – Захід», «Наша Велика Батьківщина, великий народ», «У Великій Вітчизняній війні постраждали росіяни, українці, білоруси та євреї. Але більше за інших, звичайно, слов'яни».

Таку ж масовану пропаганду ксенофобії і нетолерантності відчувають і самі вчителі, серед яких теж ведуть виховну роботу, Наприклад, 3 лютого 2015 року в КРІППО відбулася зустріч з членом Громадської палати РФ від Новгородської області, директором некомерційного Фонду дослідження проблем демократії, кандидатом політичних наук М.С. Григор'євим, який провів відеопрезентацію книги «Військові злочини українських силовиків: тортури і нелюдське поводження з жителями Донбасу».

Така ситуація негативно позначається на загальному кліматі між-етнічних відносин на півострові, зумовлюючи виникнення стратегічних проблем інтолерантності та конфліктного потенціалу щодо представників різних етнічних та мовних груп.

Результативність олімпіади з української мови і літератури за 2014–2015 навчальний рік

Додатки

№	Школа	7 клас		8 клас		9 клас		10 клас		11 клас		Усього балів	Місце
		бали	місце	бали	місце	бали	місце	бали	місце	бали	місце		
1.	Вінницька											0	35
2.	МЗШ №1	27,5	3			16,5						23	6
3.	Гвардійський УВК											-	-
4.	Гвардійський УВК №3					13		14				13,5	13
5.	Добровський УВК	8,5		12		21		54	1			27	3
6.	Донська					30	2	21		13		23	6
7.	Денісовська											0	35
8.	Журавлівська											0	35
9.	Кольчугинська №1							22				22	7
10.	Кольчугинська №2	11,5										11,5	15
11.	Костянтинівська											0	35
12.	Кубанська					24	3					25	5
13.	Мазанська	10		12,5		9		17		13		12,3	14
14.	Маленська											0	35
15.	Мирнівська №1											-	-
16.	Мирнівська №2											0	35
17.	Молодіжнінська №1							30	2			32	1
18.	Молодіжнінська №2			25	3							26	4
19.	Миколаївська			18,5								18,5	10

Лист МОН РК від 14.01.2015 р. № 01-43-01/03 «Про роз'яснення окремих питань з реєстрації на ДПА»

Директорам МБЗЗ направляємо лист МОН РК від 14.01.2015 р. № 01-43-01/03 «Про роз'яснення окремих питань з реєстрації на ДПА» для вивчення і надання інформації до ЦДЮТ, каб. № 5.

Форму заяви для участі в ДПА (додаток 1) та інформацію про кількість випускників (додаток 2) здати до **30.01.2015 р.**

Інформація надається окремо по кожному предмету на електронну адресу:

- кримськотатарська мова і література – Рустемовій А.І. (на адресу електронної пошти alierustemova@mail.ru);

- українська мова і література – Костікова А.Н. (на адресу електронної пошти shunigka27@yandex.ru)

і з підтвердженням на паперовому носії.

Інформація про кількість випускників 2014-2015 навчального року, які виявили бажання здавати ДПА з рідної мови або літератури

Місто/район _____

Назва предмета _____

№ п/п	Назва навчального закладу	ПІБ випускника (повністю)

Форма заявки для участі в державній підсумковій атестації з рідної мови і літератури

Председателю Государственной
экзаменационной комиссии
Республики Крым Гончаровой Н.Г.

Заявление

Я,

(фамилия)

(имя)

(отчество)

Контактный телефон:

Дата рождения:

чч. мм. гггг

Документ, удостоверяющий личность _____

(наименование документа)

Серия:

Номер:

Пол: Мужской Женский

прошу зарегистрировать меня для участия в государственной итоговой аттестации по родному языку из числа языков народов Российской Федерации и литературе народов Российской Федерации на родном языке из числа языков народов Российской Федерации

Родной язык

Указать название предмета

Родная литература

Указать название предмета

Согласие на обработку персональных данных прилагается.

Подпись заявителя _____ / _____

(Ф.И.О.)

« ____ » _____ 2015 г.

Заявление принял: _____ / _____

(подпись)

(Ф.И.О.)

Дата « ____ » _____ 2015 г.

Регистрационный номер _____

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И МОЛОДЕЖИ РЕСПУБЛИКИ КРЫМ
КРЫМСКИЙ РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ИНСТИТУТ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

295001, г. Симферополь, ул. Ленина, 15
Тел./факс (0652) 27-45-15, 25-47-31
E-mail: info@kripno.ru, kripno@kripno.ru

«13» ноября 2014 г.
№ 868/01-04

**Руководителям органов управления
образованием**

С целью выполнения требований Федерального государственного образовательного стандарта среднего (полного) общего образования, ориентированного в том числе на становление личностных характеристик выпускника, любящего свой край и свое Отечество, знающего русский и родной язык, уважающего свой народ, его культуру и духовные традиции, рекомендуем на уроке русской литературы в 11 классе в рамках изучения современной поэзии проанализировать стихотворение Анатолия Пшеничного «Работа над ошибками». Это поможет учащимся воспринимать поэзию как органический элемент жизни современного общества, познакомит с биографией и творчеством современного поэта Анатолия Пшеничного. Текст стихотворения прилагается.

С целью формирования российской гражданской идентичности, патриотизма, уважения к своему народу, гордости за свой край, свою Родину, за прошлое и настоящее многонационального народа России рекомендуем для учащихся 10 – 11 классов провести классный час по теме: «Как в одной букве отражается судьба страны».

Приложение 1 л.

Ректор

А.Н. Рудяков

Бугаева И.С.
87-978-817-47-07

10.98
18.11.2014

Работа над ошибками

Нам вопрос этот не на засыпку-
За отцов отвечают сыны.
Мы сумели исправить ошибку:
В слове «Крым» снова пишется «Ы»!
Бьют нам в спину глухие проклятья,
Буд-то камни из вражеских рук...
В один миг наречённые братья
Отречёнными сделались вдруг.
Не за вас нам обидно – послушных
Хитрой воле чужих главарей,
А за ваших красивых хохлушек,
За надежных донецких парней,
За медаль, что под Киевом деду
Командир вручал в сороковых,
И за общую нашу Победу,
И за преданных наших святых!..
А сегодня сам Вий бы без дрожи
Не глядел, как ползут меж корней
На свет божий небритые рожи-
Вурдалаков в обличье вождей!
И «пугая ежа голой попой»,
Верещат: «...Сжечь Россию грозой!»...
... «Ще не вмерла?...» - давай же – попробуй –
Погроби нам потешной косою!
Мы себе не творили кумира,
Когда, встав за столом во весь рост,
Поднимали мы: «За командира!»-
Не фальшивый и правильный тост.
И пусть жить нам сегодня не шибко
В мире бешеной лжи и казны,
Мы сумели исправить ошибку-
В слове «Крым» - снова пишется «Ы»!

А. Пшеничный. март 2014 г.